

Олександр Добржанський, Фадей Яценюк

Король Данило Романович в українській історіографії

King Daniel Romanowicz in Ukrainian historiography

Abstract: This article analyses the stages in which Ukrainian historiography presents the figure of the prince and king Daniel Romanowicz, during whose reign the Galician-Volhynian state had reached the peak of its development. The authors had thoroughly analysed the results of numerous scientific researches, published in print since the latter half of the 19th century until the beginning of the 21st century. It especially takes into account monographs, articles and collective thematic works, which illustrate all the aspects of King Daniel's activity – a distinguished statesman, an excellent leader, a talented diplomat, creator and reformer. Whilst analysing the Ukrainian scholars' achievements, the authors of the article had focused on the most important issues in their counterparts' works, especially those which still remain unsettled.

Keywords: King Daniel Romanowicz, Ukrainian historiography

1199 р., після того як Роман Мстиславич об'єднав Волинську й Галицьку землі, на мапі Східної Європи з'явилася велика за територією й сильна Галицько-Волинська держава. Вона стала важливим політичним фактором, здатним впливати не тільки на розвиток усієї Русі, але й на політику всіх держав Центрально-Східної Європи та Візантії. Її історія, за твердженням багатьох дослідників, була складовою історії давньоруської держави в часи феодальної роздробленості. Більше того, поширеним є твердження, що саме Галицько-Волинська держава стала спадкоємницею традицій державотворення в південно-західній частині Русі. Проте є й такі науковці, що доводять відокремленість цих територій, зокрема галицьких теренів, котрі ще задовго до об'єднання з Волин-

ню вийшли зі сфери впливу київських князів і ввійшли в орбіту західноєвропейської історії. Принаймні, про це свідчать останні десятиліття існування держави (до 1349 р.).

В історії Галицько-Волинської держави було багато видатних історичних постатей, які зробили внесок у її розбудову. На особливу увагу заслуговують часи князя та короля Данила Романовича, за якого Галицько-Волинська держава досягла особливо високого рівня розвітку. Саме Данило Романович відіграв в історії українського народу знакову роль і залишив по собі пам'ять, яка з віками набуває все більшого значення. В літературі та історіографії поширеним є визначення „Данило Галицький”, яке запровадили історики ХІХ ст. Однак, як стверджує Леонтій Войтович, епітет „Галицький” невиправданий, бо, всупереч історичним реаліям, звучує ареал його правління. Відомо, що король Данило походив з волинської гілки Мономаховичів, був володарем Галицько-Волинської (а довший час – переважно Волинської) держави, а Галича, з його непокірним і ворожим до князів боярством, не любив. Тому за першої нагоди переніс столицю до Холма, який він заснував на Волинській землі. Таке визначення недоречне ще й тому, що Данило Романович був одним із небагатьох Рюриковичів, які носили королівський титул. Тому, як зазначає вчений, більш відповідно називати його королем Данилом Романовичем¹.

Наукові розробки, в яких на тлі історії Галицько-Волинської держави розкривалась особа Данила Романовича, з'явились у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. Першу працю з історії Галицько-Волинської держави на основі критичного аналізу джерел написав історик, етнограф, вдумливий архівіст, співробітник Ставропігійського інституту Денис Зубрицький². Його дослідження продовжив перший професор української історії Львівського університету Ісидор Шараневич. Він написав загальну працю, яка тривалий час залишалася найкращою з цієї теми³. Одним із перших науковець критично проаналізував Галицько-Волинський

- 1 Л. Войтович, *Король Данило: політик і полководець*, [w:] *Доба короля Данила в науці, мистецтві, літературі*, Львів 2008, s. 22.
- 2 Д. Зубрицький, *История древнего Галицко-Русского княжества*, ч. 3, Львов 1855, s. 28-169.
- 3 И. Шараневич, *История Галицко-Володимирской Руси. От найдавейших времен до року 1453*, Львов 1863, s. 60-98.

літопис, топонімічні матеріали, залучив низку західних джерел і пов'язав свої висновки з результатами власних археологічних розкопок у Галичі та Львові.

До цієї теми зверталися професор Київського університету, літературознавець та історик Микола Дашкевич⁴, історик та громадський діяч Микола Костомаров⁵, організатор української науки, видатний історик Михайло Грушевський⁶. Усі вони зазначали, що Данило Романович був найвидатнішим політичним діячем, відновлювачем Української держави та консолідації українського народу в найтяжчі його часи. „Майже вся Південна Русь, цілий край, населений українським племенем, – зазначав М. Костомаров, – був у його власті”⁷. Однак М. Грушевський вказував, що „при тім усім він був тільки князем, – продуктом князівсько-дружинної політичної традиції, і над нею не підіймався ані трохи”⁸.

В 20-30-х рр. ХХ ст., в часи жорсткого наступу на українську історичну науку, дослідники замовчували постать Данила Романовича. Лише 1942 р. Українське державне видавництво в Саратові видало серію кишенькових брошур під назвою „Наші пращури”, серед яких була публікація Костя Гуслистого „Данило Галицький”⁹. Значення цієї праці полягало не тільки в піднесенні військово-патріотичного виховання засобами історичної науки, а ще й у спробі подолати „нігілізм”, щодо видатних діячів героїчного минулого українського народу та славних традицій його історії, що спостерігався в тогочасній радянській історіографії.

Найбільш ґрунтовно постать керманича Галицько-Волинської держави досліджувалась протягом другої половини ХХ – початку ХХІ ст. Фактично, тільки хрущовська відлига сприяла появи

4 М. П. Дашкевич, *Галицький князь Данило*, [w:] *Руська історична бібліотека*, т. 5, Тернопіль 1886, s. 59-106; idem, *Княжение Даниила Галицкого по русским и иностранным известиям*, Киев 1873; idem, *Переговоры пап с Даниилом Галицким об уни Юго-Западной Руси с католичеством*, „Университетские известия”, 1884, № 8, s. 35-49.

5 Н. И. Костомаров, *Князь Даниил Галицкий*, [w:] *Литературный сборник издаваемый Галицко-русской матицею*, вып. 1, Львов 1886, s. 48-87.

6 М. Грушевський, *Історія України-Руси*, т. 3, Львів 1905, s. 1-92, 504-520; idem, *Хронологія подій Галицько-Волинської літописи*, „Записки Наукового товариства імені Шевченка”, 1901, т. 41, s. 1-71.

7 Н. И. Костомаров, *Князь Даниил Галицкий*, s. 87.

8 М. Грушевський, *Історія України-Руси*, т. 3, Львів 1905, s. 91.

9 К. Гуслистий, *Данило Галицький*, Саратов 1942.

в Україні досліджень з періоду княжої доби. До біографії короля Данила зверталися історики багатьох міст і наукових шкіл. Особливо активно вивчають історію Галицько-Волинської держави, зокрема добу її розквіту за правління князя й короля Данила Романовича, науковці Інституту українознавства імені Івана Крип'якевича Національної академії наук України (в радянський час – Інститут суспільних наук Академії наук УРСР). Першу ґрунтовну працю було надруковано 1984 р. Це посмертно опублікована монографія директора вказаного інституту академіка Івана Крип'якевича „Галицько-Волинське князівство”¹⁰. Її автор переконливо доводив, що на межі XII–XIII ст. в Прикарпатті й на Волині виникло велике державне утворення. В роботі наведено докладну історико-географічну характеристику Волині й Галичини, висвітлено важливі політичні події та дано загальну характеристику розвитку південно-західних земель Русі, проаналізовано структуру органів державного управління краю. Особливу увагу приділено періоду діяльності короля Данила.

Як учень і продовжувач справи батька української історіографії М. Грушевського дослідник писав книжку на базі джерел: літописів, грамот, іноземних хронік. Усі матеріали, які вчений використовував, ретельно перевірялись, висновки та спостереження попередників вдумливо аналізувались. Слід зауважити, що перше видання праці І. Крип'якевича містило багато доповнень від редакторів, які не відповідали поглядам науковця; в тексті було видалено місця, котрі не подобалися рецензентам. І лише 1999 р. під редакцією академіка НАН України Ярослава Ісаєвича було зроблено доповнене і повноцінне друге видання монографії І. Крип'якевича¹¹.

Дослідження історії Галицько-Волинської держави доби Данила Романовича, які започаткував І. Крип'якевич, продовжили вчені Інституту¹². Так, його багаторічний керівник академік Ярослав Ісаєвич присвятив Галицько-Волинському князівству й королю

10 І. П. Крип'якевич, *Галицько-Волинське князівство*, Київ 1984.

11 Idem, *Галицько-Волинське князівство*, Львів 1999.

12 Л. Войтович, *Король Данило Романович та історія Галицько-Волинської держави в дослідженнях Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України*, [w:] *Доба короля Данила*, s. 98-119.

Данилові низку поважних розвідок і статей, хоча його наукові інтереси стосувалися історії культури¹³. Він розкривав особливості відносин Данила Романовича, змушеного декларувати підпорядкування ханові, з Золотою Ордою, зазначав, що попри все володар проводив гнучку політику, яка давала Галицько-Волинському князівству змогу залишатися дієздатною державою. Успішна діяльність князя, зазначає Я. Ісаєвич, сприяла політичному зміцненню державності, розвитку економіки та культури краю і яскраво свідчила, що Галицько-Волинська держава претендувала на роль спадкоємниці традицій давнього Києва й ставала „державою-королівством” з такими самими суверенними правами, як європейські королівства.

Відомий історик, сходознавець і археограф Ярослав Дашкевич, розкриваючи діяльність Данила Романовича, звертав увагу на його містобудівну діяльність та полемізував з тими дослідниками, які писали про Данила лише як про князя і заперечували його королівський титул. На тому, що Данило I Романович був саме королем, наголошує Я. Дашкевич, не підлягає найменшому сумніву. Про це знали його сучасники, так про нього писав літописець, таким його знає непідфальшована історична наука. Штампа про „князя” виковувала російська історична наука протягом двох століть, оскільки не Романович міг бути королем тоді, коли в Московсько-Суздальському та в сусідніх північних князівствах були тільки князі. Нарекли Данила „Галицьким”, хоча насправді галицьким князем він був лише якихось 9 років (за 63 роки життя і близько 52 років володарювання), а його титул від 1253 р. (рік коронації) звучав „король Русі”. Та який же міг бути (в уяві тенденційно заполітизованих російських істориків та їхніх україн-

13 Я. Ісаєвич, *Галицько-Волинська держава*, Львів 1999; idem, *Галицько-Волинське князівство доби Данила Галицького та його нащадків (замість передмови)*, [w:] *Історичні та культурологічні студії: Галичина та Волинь в добу середньовіччя*, вип. 1, Львів 2001, s. 3-12; idem, *Князь і король Данило: суспільство, церква, держава (до 800-річчя народження Данила Галицького)*, „Київська старовина”, 2002, № 1, s. 3-9; idem, *Князь і король Данило Галицький*, „Над Бугом і Нарвою”, № 2 (66), Більськ 2003, s. 22-24; idem, *Князь і король Данило та його спадкоємці*, „Галицька брама”, № 9-10 (81-81), Львів 2001, s. 2-5.

ських спільників) король на Русі, якщо тільки великі князі й царі, московські та російські імператори могли бути її володарями¹⁴.

На особливу увагу заслуговують дослідження доктора історичних наук Леонтія Войтовича. Коло наукових інтересів ученого надзвичайно широке: проблеми етногенезу й ранньої історії східних слов'ян, зокрема норманського впливу на їхній розвиток; генеалогія владних династій Рюриковичів, Гедиміновичів та Джучидів-Чингізидів; аналіз міжнародних контактів руських земель, зокрема з кочовим степом; удільний період на Русі; середньовічна військова історія; історична термінологія та історія міст.

Значна увагу він приділив також Галицько-Волинській державі. Ці дослідження охоплюють усі періоди історії Галицько-Волинських земель і сумарно становлять понад тисячу сторінок. Праці Л. Войтовича відрізняються добрим знанням джерел та історіографії, логічністю викладу й схильністю до толерантної полеміки, зокрема з польськими та російськими вченими. 2011 р. видавець Олександр Пшонківський опублікував у Білій Церкві збірник, що включив статті, присвячені історії Галицько-Волинських земель, які Л. Войтович публікував у різних збірниках та часописах протягом 2000-2010 рр.¹⁵

Всупереч думці окремих істориків, зокрема М. Котляра, що Галицько-Волинської держави не існувало, принаймні після смерті короля Данила, дослідник визначає період її існування в межах 1199-1387 рр. Він підкреслює, що як і інші середньовічні феодальні держави, це об'єднання (яке з 1253 р. мало назву королівства Русі) в різні періоди розділялося, втрачало та здобувало певні території, але постійне прагнення до єдності й збереження залишалось аж поки галицьку частину 1387 р. анексувала Польща. До смерті Свидригайла Ольгердовича 1452 р. волинська частина зберігала фактичну незалежність, а пізніше, ставши конгломератом дрібних удільних князівств, інтегрувалася до складу Великого князівства Литовського.

14 Я. Дашкевич, *Король Данило в житті та бронзі*, [w:] *Постаті: Нариси про діячів історії, політики, культури*, Львів 2007, s. 31-35; idem, *Данило Романович і єпископ Петро в освітленні караймського джерела*, [w:] *Українські землі за часів короля Данила Галицького: церква і держава*, Львів 2005, s. 74-91.

15 Л. В. Войтович, *Галицько-волинські етюди*, Біла Церква 2011.

Інтерес Л. Войтовича до історії Галицько-Волинської держави сприяв появі низки наукових розвідок, присвячених її яскравому керманичеві – королю Данилу. Оригінальні публікації Л. Войновича завжди характеризуються вичерпною бібліографією проблеми. Автор намагається уникати необґрунтованих гіпотез, старанно аналізує поширені в історіографії думки та намагається залучити нові джерела, які раніше не використовувались, або ж подає нову інтерпретацію вже відомих фактів. Саме цим вирізняється цикл статей „Данило Галицький: загадки і проблеми”¹⁶, публікації „Король Данило Романович”¹⁷, „Королівство Русі: факти і міфи”¹⁸, „Галицько-Волинська держава і Королівство Русі: Реальність і міфи”¹⁹, в яких він комплексно досліджує певні періоди життя короля Данила Романовича. Л. Войтович досліджує й реформу армії, яку провів король Данило²⁰, і його відносини з Тевтонським Орденом²¹, Австрією та Чехією²².

Окремо слід виокремити публікації Л. Войтовича, присвячені особливостям останніх років Данила Романовича²³ та еміграції в Угорщину в 1259-1260 р.²⁴ Роки 1258-1264 у житті та діяльності

- 16 Idem, *Король Данило Романович. Загадки Король Данило та його син Лев і проблеми*, [w:] *Король Данило Романович і його місце в українській історії*, Львів 2003, s. 24-29; idem, *Король Данило Романович: Загадки і проблеми*, [w:] *Засновник Львова король Данило та Українська держава в XIII столітті*, Львів 2006, s. 34-49; idem, *Король Данило Романович: Загадки та дискусії*, [w:] *Terra cossacorum: студії з давньої і нової історії України*, Київ 2007, s. 383-403; idem, *Данило Галицький. Загадки і проблеми*, „Галицька брама”, 2001, № 9-10, *Король Данило та його син Лев*, s. 12-16.
- 17 Idem, *Король Данило Романович*, „Генеалогічні записки Українського геральдичного товариства”, 2007, вип. 6, s. 7-44.
- 18 Idem, *Королівство Русі: факти і міфи*, [w:] *Дрогоичинь 1253, Матеріали міжнародної наукової конференції з нагоди 755-ї річниці коронації Данила Романовича*, Івано-Франківськ 2008, s. 4-17.
- 19 Idem, *Галицько-Волинська держава і Королівство Русі: Реальність і міфи*, [w:] *Осмислення спадщини давньої Русі: Галицько-Волинське князівство в історіографії*, Львів 2007, s. 8-10.
- 20 Idem, *Реформи армії князями Данилом Романовичем та Левом Даниловичем у середині XIII ст.*, „Вісник національного університету „Львівська політехніка””, 2006, № 571, *Держава та армія*, 2006, № 571, s. 89-93.
- 21 Idem, *Тевтонський Орден у політиці Галицько-Волинського князівства*, „Український історичний журнал” (dalej – УІЖ), 2010, № 6, s. 4-17.
- 22 Idem, *Союз Галицьких Романовичів з Австрією та Чехією у XIII ст.*, „Проблеми слов'язнавства”, 2006, вип. 56, s. 263-273.
- 23 Idem, *Останні роки короля Данила Романовича*, „Вісник Львівської комерційної академії. Серія гуманітарних наук”, 2011, вип. 10, s. 100-106.
- 24 Idem, *Остання еміграція короля Данила Романовича*, „Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Історичні науки”, 2009, № 13, s. 89-96.

короля Данила пройшли повз увагу більшості дослідників, тому вчений заповнює цю прогалину. Він виділив періоди війни з монголами й походу Бурундая та останньої еміграції в Угорщині, розглянув причини, які не дали Тевтонському Ордену та іншим християнським союзникам змоги прийти на допомогу королю Данилові 1260 р. в боротьбі з монголо-татарськими військами.

На велику увагу заслуговує робота Леонтія Войтовича, написана в співавторстві з Володимиром Александровичем „Король Данило Романович”, що вийшла 2013 р. в серії „Славетні постаті середньовіччя”²⁵. Автори прагнуть уникнути надмірної ідеалізації Данила Романовича, критично ставляться до досліджень попередників та ідеологічно-політичних корекцій, викликаних протягом двох останніх століть змінами державного підпорядкування України. Життєпис і державотворчу діяльність Данила Романовича науковці розкривають без численних міфів та стереотипів, у важкій реальній історії, надзвичайно складних умовах боротьби за втрачену в період раннього дитинства спадщину батька, монгольського вторгнення та його наслідків. Саме в цих внутрішньо- та зовнішньополітичних умовах Данилові Романовичу вдалося зібрати батьківську спадщину в складі Волинської та Галицької земель і, докладаючи зусиль до відновлення історичної державності старокиївської доби, на її основі створити могутню державу, яка впродовж XIII – першої половини XIV ст. впливала на життя всієї Центрально-Східної Європи. Знаково й те, що дослідження було написано і з’явилося одночасно з працею відомого польського історика Даріуша Домбровського²⁶. Під час роботи автори спілкувались та обмінювались думками з приводу різних дискусійних питань. Однак ознайомитися з дослідженням польського колеги українські науковці змогли вже після того, як їхню роботу було завершено й підготовлено до друку. Тому наукова дискусія з обох сторін, вочевидь, триватиме.

Протягом кількох десятиліть біографію Данила Романовича досліджує відомий київський історик Микола Котляр. Захопившись історією Давньої Русі, вчений ґрунтовно зайнявся питаннями іс-

25 В. Александрович, Л. Войтович, *Король Данило Романович*, Біла Церква 2013.

26 D. Dąbrowski, *Daniel Romanowicz król Rusi (ok. 1201-1264). Biografia polityczna*, Kraków 2013.

торіографії, джерелознавства, історичної географії та політичної історії Галицько-Волинської Русі²⁷. Дослідження різних аспектів історії Галицько-Волинської держави переконали його в тому, що в центрі цієї історії перебуває постать збирача земель Галичини й Волині, людини надзвичайних державницьких талантів Данила Романовича. Ця надзвичайна особистість по-справжньому захопила Миколу Федоровича, – йому він присвятив декілька книг²⁸. Увесь життєвий шлях видатного державного діяча, полководця й дипломата, стверджує М. Котляр, був підпорядкований меті об'єднати східнослов'янські землі, аби відновити цілісну Давньоруську державу часів славного предка Володимира Мономаха, дати відсіч зовнішньому ворогові, здолати боярську опозицію, нарешті – скинути принизливе монголо-татарське ярмо. Біографія Данила Галицького, створена на ґрунті великого кола вітчизняних і зарубіжних джерел, є підсумком понад двадцятилітніх досліджень автора. Роботи М. Котляра написано в науково-популярній формі, що сприяє широкому використанню їх не лише серед науковців, але й серед усіх, хто цікавиться історією. Окремі наукові розвідки вченого присвячені особливостям функціонування княжого дому Данила Романовича²⁹ та віддзеркаленню династії Романовичів в історії та поезії³⁰.

Постать Данила Романовича вивчає також учень М. Котляра Олександр Головка. Основну його працю присвячено Романові Мстиславичу – батькові Данила³¹, однак окремі свої розвідки він написав і про короля Данила. Так, у монографії „Корона Данила Галицького”³² вчений досліджує внесок короля Данила в розбудову

27 Н. Котляр, *Формирование территории и возникновение городов Галицко-Волынской Руси X-XIII вв.*, Київ 1985; idem, *Галицько-Волинський літопис XIII ст.*, Київ 1993; idem, *Галицько-Волинська Русь*, Київ 1998; idem, *Галицько-Волинський літопис. Дослідження. Текст. Коментар*, Київ 2002; idem, *Галицько-Волинське князівство (до 800-ліття утворення)*, УІЖ, 2000, № 1, s. 21-32.

28 Idem, *Данило Галицький*, Київ 1979; idem, *Данило Галицький: Біографічний нарис*, Київ 2002; idem, *Даниил, князь Галицкий: документальное повествование*, Санкт-Петербург–Київ 2008.

29 Idem, *Церемоніал, етикет і розваги княжого дому Романовичів*, [w:] *Україна в Центрально-Східній Європі (з найдавніших часів до кінця XVIII ст.)*, Київ 2006, № 6, s. 155-176; idem, *Княжий дім Романовичів. Кілька вступних зауважень*, „Ruthenica”, 2006, № 5, s. 88-105.

30 Idem, *Роман і Романовичі в історії та поезії*, УІЖ, 2001, № 4, s. 57-67.

31 О. Б. Головка, *Князь Роман Мстиславич та його доба*, Київ 2001.

32 Idem, *Корона Данила Галицького: Волинь і Галичина в державно-політичному розвитку Центрально-Східної Європи раннього та класичного середньовіччя*, Київ 2006.

ву Галичини й Волині та роль цих регіонів у державно-політичному розвитку Центрально-Східної Європи раннього і класичного середньовіччя³³. Цікавими є його публікації, в яких аналізуються віхи політичної діяльності короля Данила³⁴ та розглядається перебіг відносин держави Романовичів із Золотою Ордою на тлі міжнародного життя Східної Європи в середині XIII ст.³⁵

Проблеми Галицько-Волинської держави часів Данила Романовича цікавлять і Віктора Ідзьо. Очолюючи Український державний університет у Москві, він використав значну кількість документів та архівних матеріалів, сконцентрованих у архівах Москви, та опублікував монографію³⁶ й наукові розвідки³⁷, в яких на основі сучасної методології державознавства відтворив історичний портрет Данила Галицького, його дипломатичні зв'язки напередодні коронації, особливості церковної організації держави Данила Романовича та його політичні та релігійні відносини з Римською церквою. В. Ідзьо зазначає, що король Данило, як європейський володар XIII ст., зумів за століття перед централізацією Росії у XIV ст. централізувати за європейським зразком українську державу. На сьогодні ця проблема дуже актуальна: Україна перебуває перед вибором напередодні вступу до Євросоюзу, що є співзвучним з епохою короля Данила.

Загальну науково-популярну роботу про життєвий шлях короля Данила Романовича в серії „Знамениті українці” опублікували Марія Згурська та Юлія Белочкіна³⁸. Наголосивши на тому, що дослідники радянського періоду віддавали належне Данилові Романовичу як захисникові руських земель від зовнішніх ворогів і обходили мовчанням державотворчу діяльність короля Данила, а Галицько-Волинську державу, котру він зміцнив, не розгляда-

33 *Idem*, *Волинська земля в політичній діяльності Данила та Василька Романовичів (середина XIII ст.)*, „Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Історичні науки”, 2009, № 22, s. 104-111.

34 *Idem*, *Князь та король Данило Романович: віхи політичної діяльності*, [w:] *Доба короля Данила*, s. 143-165.

35 *Idem*, *Держава Романовичів та Золота Орда (40-50-ті рр. XIII ст.)*, УІЖ, 2004, № 6, s. 3-16.

36 В. Ідзьо, *Українська держава в XIII столітті*, Івано-Франківськ 1999; *idem*, *Українська держава в IX-XIII ст.*, Львів 2010.

37 *Idem*, *Король Данило та Українська держава у XIII столітті*, Львів 2008; *idem*, *Адміністративний устрій в Українській державі в час короля Данила*, [w:] *Доба короля Данила*, s. 228-235.

38 М. Згурская, Ю. Белочкина, *Данило Галицкий*, Харьков 2009.

ли як спадкоємницю Києва, автори наводять життєпис Данила на фоні бурхливого життя, жорстокої епохи міжусобиць та монголо-татарських набігів і показують його як збирача руських земель, великого реформатора, далекоглядного політика та хитрого дипломата, який став першим в історії українського народу легітимним, тобто визнаним у Європі, королем. Саме за часів його правління Галицько-Волинське князівство заявило про себе як потужний європейський державний організм, а Данило Романович став першим, хто zorganizував боротьбу проти монголо-татарських завойовників і всю енергію спрямовував на розбудову своїх земель та зміцнення їх обороноздатності.

Науковці досліджують і окремі аспекти державотворчої діяльності короля Данила. Коронації Данила Романовича та долі його корони присвятили розвідки Володимир Бадяк та Іван Максимович³⁹, міжнародні відносини керманіча Галицько-Волинської держави розглядають Мирослав Волощук, Мар'яна Курін, Ігор Ліхтей, Євген Михальчук⁴⁰, релігійний фактор у житті Данила Романовича віддзеркалено в дослідженнях Івана Паславського, Ігоря Гояна, Йосифа Міляна⁴¹.

- 39 В. Бадяк, І. Максимович, *Вінець королівства: корона Данила Галицького: відомо, загадково, міфічно*, Тернопіль 2003; idem, *Коронація Данила Галицького і доля його корони*, [w:] *Король Данило Романович і його місце в українській історії*, Львів 2003, s. 107-118; idem, *Реалії та міфи коронації Данила Галицького та доля корони*, [w:] *Доба короля Данила*, s. 236-259.
- 40 М. Волощук, *Васальна підлеглість Данила Романовича від Бели IV (1235-1245 рр.): джерела, історіографія та коротка постановка проблеми*, [w:] *Україна-Угорщина: спільне минуле та сьогодення*, Київ 2006, s. 86-95; idem, *Ендре II – Данило Романович Волинський: стиль взаємовідносин (серпень 1205 – вересень 1213 рр.): джерела, історіографія, коротка постановка проблеми*, [w:] *„Слово о полку Ігоревім” та його доба*, Галич 2007, s. 130-135; idem, *„Угорське дитинство” князя Данила Романовича (1206-1210 рр.)*, [w:] *На віетар історії України*, Івано-Франківськ 2008, s. 365-376; М. Волощук, М. Курін, *Коронація Данила Романовича в зовнішній політиці й дипломатії Інокентія IV: Короткий нарис історіографії*, „Вісник Прикарпатського університету. Історія”, 2010, вип. 18, s. 129-136; І. Ліхтей, *Боротьба Данила Романовича і Пшемисла-Оттокара II за Австрійську спадщину*, [w:] *Король Данило Романович і його місце в українській історії*, Львів 2003, s. 75-84; Є. Михальчук, *Зовнішня політика Данила Галицького*, „Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Історичні науки”, 2009, № 22, s. 94-97.
- 41 І. Паславський, *Коронація Данила Галицького в контексті політичних і церковних відносин XIII століття*, Львів 2003; idem, *Галицький єпископ Петро – ставленик і дипломат Данила Романовича*, УЖ, 2013, № 5, s. 75-87; idem, *Український епізод Першого Ліонського собору (1245 р.): Дослідження з історії європейської політики Романовичів*, Львів 2009; idem, *Хто був ініціатором русько-римського зближення у 40-х роках XIII століття: Данило Романович чи Інокентій IV?*, „Княжа доба: історія і культура”, Львів 2012, вип. 6, s. 153-172; І. Гоян, *Духовно-культурна діяльність короля Данила в контексті взаємин Галицько-Волинської держа-*

Певна кількість публікацій, присвячених державотворчості короля Данила Романовича, міститься в різноманітних збірниках та матеріалах конференцій. Окремі з них, як за рівнем опублікованих досліджень, так і за колом авторів, достатньо високого рівня. Особливо активною була діяльність науковців на рубежі ХХ-ХХІ ст., коли відзначались ювілейні дати: 1100-ліття Галича, 800-ліття Галицько-Волинської держави, 800-ліття з дня народження короля Данила, 750-ліття його коронування та 750-ліття першої літописної згадки про місто Львів. Серед таких видань слід відзначити збірники „Галич в доісторії і середньовіччі”⁴², „Галич і Галицька земля”⁴³, „Галич і Галицька земля в державотворчих процесах України”⁴⁴, „Галичина та Волинь у добу середньовіччя”⁴⁵, „Галицько-Волинська держава: передумови виникнення, історія, культура, традиції”⁴⁶, „Король Данило Романович і його місце в українській історії”⁴⁷, „Засновник Львова король Данило та Українська держава в XIII столітті (до 750-річчя першої літописної згадки міста Львова) (1256-2006)”⁴⁸, „Дрогичинь 1253”⁴⁹ та інші.

Серед великої кількості таких збірників на особливу увагу заслуговує багато ілюстроване видання „Доба короля Данила”⁵⁰ підготовлене й видане коштом „Мистецького фонду імені коро-

ви зі Святим Престолом, [w:] Україна і Ватикан, вип. 1, Українсько-ватиканські відносини в контексті суспільних і міжконфесійних проблем, Івано-Франківськ-Київ 2008, s. 375-382; Й. Мілян, Доба короля Данила в аспекті церковному, [w:] Доба Короля Данила, s. 10-12.

- 42 *Галич в доісторії і середньовіччі: матеріали міжнародної археологічної конференції (до 750-ліття коронування короля Данила Галицького), Галич 2003.*
- 43 *Галич і Галицька земля: збірник наукових праць, Київ-Галич 1998.*
- 44 *Галич і Галицька земля в державотворчих процесах України: матеріали Міжнародної ювілейної конференції, Івано-Франківськ-Галич 1998; Галич і Галицька земля в українському державотворенні: до 1110-річчя і 800-річчя Галицько-Волинського князівства, Івано-Франківськ 1999; Галич і Галицька земля в державотворчих процесах України: матеріали Міжнародної наукової конференції, Галич 2008.*
- 45 *Галичина та Волинь у добу середньовіччя. До 800-річчя з дня народження Данила Галицького, Львів 2001.*
- 46 *Галицько-Волинська держава: передумови виникнення, історія, культура, традиції. Міжнародна наукова конференція, Львів 1993.*
- 47 *Король Данило Романович і його місце в українській історії, Львів 2003.*
- 48 *Засновник Львова король Данило та Українська держава в XIII столітті (до 750-річчя першої літописної згадки міста Львова) (1256-2006), Львів 2006.*
- 49 *Дрогичинь 1253: матеріали наукової конференції з нагоди 755-ї річниці коронації Данила Романовича, Івано-Франківськ 2008.*
- 50 *Доба короля Данила в науці, мистецтві, літературі: матеріали міжнародної наукової конференції, Львів 2008.*

ля Данила". Серед матеріалів збірника виділяються роботи провідних фахівців з історії Галицько-Волинської держави та постаті короля Данила Романовича: М. Котляра, Л. Войтовича, О. Головка, І. Паславського, А. Гречила, Ю. Лукомського, Я. Онищука, В. Любашенко та інших. Збірник відрізняється комплексним добром досліджень найрізноманітніших аспектів історії доби короля Данила.

Аналіз публікацій, присвячених постаті короля Данила Романовича, засвідчує, що українські історики прагнуть всебічно розкрити його багатогранну діяльність та життєвий шлях, уникати міфів і вигадок, на які так багата його біографія. Їхні публікації засвідчують, що король Данило був видатним володарем, блискучим полководцем, умілим дипломатом, будівничим і реформатором, який зміцнив Галицько-Волинську державу й намагався відновити незалежну Русь. Він був політиком європейського масштабу, не вагаючись, обирав напрямки політики, вигідні для його країни. Вся його діяльність протікала в екстремальних умовах боротьби за владу з внутрішньою опозицією та іноземною інтервенцією. Результатом його діяльності стала потужна Галицько-Волинська держава, яка проіснувала до 1387 р. і була яскравим епізодом в історії державності Русі-України. Безперечно, це одна з найвидатніших постатей Княжої доби. Сучасна методологія державознавства потребує, щоб українські дослідники розглядали історичні процеси, які відбувалися в Галицько-Волинській державі за часів правління Данила Романовича, крізь призму державотворчих процесів у Європі, оскільки Українська держава в XIII ст. – це складова тогочасної цивілізованої Європи.

Bibliografia

- Александрович В., Войтович Л., *Король Данило Романович*, Біла Церква 2013
- Бадяк В., Максимович І., *Вінець королівства: корона Данила Галицького: відома, загадкова, міфічна*, Тернопіль 2003
- Бадяк В., Максимович І., *Коронація Данила Галицького і доля його корони, [w:] Король Данило Романович і його місце в українській історії*, Львів 2003

- Бадяк В., Максимович І., *Реалії та міфи коронації Данила Галицького та доля корони*, [w:] *Доба короля Данила в науці, мистецтві, літературі*, Львів 2008
- Войтович Л. В., *Галицько-волинські етюди*, Біла Церква 2011
- Войтович Л., *Галицько-Волинська держава і Королівство Русі: Реальність і міфи*, [w:] *Осмислення спадщини давньої Русі: Галицько-Волинське князівство в історіографії*, Львів 2007
- Войтович Л., *Данило Галицький. Загадки і проблеми*, „Галицька брама”, 2001, № 9-10
- Войтович Л., *Королівство Русі: факти і міфи*, [w:] *Дрогоичинь 1253, Матеріали міжнародної наукової конференції з нагоди 755-ї річниці коронації Данила Романовича*, Івано-Франківськ 2008
- Войтович Л., *Король Данило Романович та історія Галицько-Волинської держави в дослідженнях Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України*, [w:] *Доба короля Данила в науці, мистецтві, літературі*, Львів 2008
- Войтович Л., *Король Данило Романович*, „Генеалогічні записки Українського геральдичного товариства”, 2007, вип. 6
- Войтович Л., *Король Данило Романович: Загадки і проблеми*, [w:] *Засновник Львова король Данило та Українська держава в XIII столітті*, Львів 2006
- Войтович Л., *Король Данило Романович: Загадки та дискусії*, [w:] *Terra cossacorum: студії з давньої і нової історії України*, Київ 2007
- Войтович Л., *Король Данило та його син Лев і проблеми*, [w:] *Король Данило Романович і його місце в українській історії*, Львів 2003
- Войтович Л., *Король Данило: політик і полководець*, [w:] *Доба короля Данила в науці, мистецтві, літературі*, Львів 2008
- Войтович Л., *Останні роки короля Данила Романовича*, „Вісник Львівської комерційної академії. Серія гуманітарних наук”, 2011, вип. 10
- Войтович Л., *Остання еміграція короля Данила Романовича*, „Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Історичні науки”, 2009, № 13
- Войтович Л., *Реформи армії князями Данилом Романовичем та Левом Даниловичем у середині XIII ст.*, „Вісник національного університету „Львівська політехніка””, 2006, № 571, *Держава та армія*, 2006, № 571
- Войтович Л., *Союз Галицьких Романовичів з Австрією та Чехією у XIII ст.*, „Проблеми слов'язознавства”, 2006, вип. 56
- Войтович Л., *Тевтонський Орден у політиці Галицько-Волинського князівства*, „Український історичний журнал”, 2010, № 6
- Волощук М., „Угорське дитинство” князя Данила Романовича (1206-1210 pp.), [w:] *На віттар історії України*, Івано-Франківськ 2008
- Волощук М., *Васальна підлеглість Данила Романовича від Бели IV (1235-1245 pp.): джерела, історіографія та коротка постановка проблеми*, [w:] *Україна-Угорщина: спільне минуле та сьогодення*, Київ 2006

- Волощук М., *Ендре II – Данило Романович Волинський: стиль взаємовідносин (серпень 1205 – вересень 1213 рр.): джерела, історіографія, коротка постановка проблеми*, [w:] „Слово о полку Ігоревім” та його доба, Галич 2007
- Волощук М., Курін М., *Коронація Данила Романовича в зовнішній політиці й дипломатії Інокентія IV: Короткий нарис історіографії*, „Вісник Прикарпатського університету. Історія”, 2010, вип. 18
- Галицько-Волинська держава: передумови виникнення, історія, культура, традиції. Міжнародна наукова конференція*, Львів 1993
- Галич в доісторії і середньовіччі: матеріали міжнародної археологічної конференції (до 750-ліття коронування короля Данила Галицького)*, Галич 2003
- Галич і Галицька земля в державотворчих процесах України: матеріали Міжнародної ювілейної конференції*, Івано-Франківськ–Галич 1998
- Галич і Галицька земля в державотворчих процесах України: матеріали Міжнародної наукової конференції*, Галич 2008
- Галич і Галицька земля в українському державотворенні: до 1110-річчя і 800-річчя Галицько-Волинського князівства*, Івано-Франківськ 1999
- Галич і Галицька земля: збірник наукових праць*, Київ–Галич 1998
- Галичина та Волинь у добу середньовіччя. До 800-річчя з дня народження Данила Галицького*, Львів 2001
- Головко О. Б., *Волинська земля в політичній діяльності Данила та Василька Романовичів (середина XIII ст.)*, „Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Історичні науки”, 2009, № 22
- Головко О. Б., *Держава Романовичів та Золота Орда (40-50-ті рр. XIII ст.)*, „Український історичний журнал”, 2004, № 6
- Головко О. Б., *Князь Роман Мстиславич та його доба*, Київ 2001
- Головко О. Б., *Князь та король Данило Романович: віхи політичної діяльності*, [w:] *Доба короля Данила в науці, мистецтві, літературі*, Львів 2008
- Головко О. Б., *Корона Данила Галицького: Волинь і Галичина в державно-політичному розвитку Центрально-Східної Європи раннього та класичного середньовіччя*, Київ 2006
- Гоян І., *Духовно-культурна діяльність короля Данила в контексті взаємин Галицько-Волинської держави зі Святим Престолом*, [w:] *Україна і Ватикан*, вип. 1, *Українсько-ватиканські відносини в контексті суспільних і міжконфесійних проблем*, Івано-Франківськ–Київ 2008
- Грушевський М., *Історія України-Руси*, т. 3, Львів 1905
- Грушевський М., *Історія України-Руси*, т. 3, Львів 1905
- Грушевський М., *Хронологія подій Галицько-Волинської літописи*, „Записки Наукового товариства імені Шевченка”, 1901, т. 41
- Гуслистий К., *Данило Галицький*, Саратов 1942
- Дашкевич М. П., *Галицький князь Данило*, [w:] *Руська історична бібліотека*, т. 5, Тернопіль 1886

- Дашкевич М. П., *Княжение Даниила Галицкого по русским и иностранным известиям*, Киев 1873
- Дашкевич М. П., *Переговоры пап с Даниилом Галицким об унии Юго-Западной Руси с католичеством*, „Университетские известия”, 1884, № 8
- Дашкевич Я., *Данило Романович і єпископ Петро в освітленні караїмського джерела*, [w:] *Українські землі за часів короля Данила Галицького: церква і держава*, Львів 2005
- Дашкевич Я., *Король Данило в житті та бронзі*, [w:] *Постаті: Нариси про діячів історії, політики, культури*, Львів 2007
- Доба короля Данила в науці, мистецтві, літературі: матеріали міжнародної наукової конференції*, Львів 2008
- Дрогичинь 1253: матеріали наукової конференції з нагоди 755-ї річниці коронації Данила Романовича*, Івано-Франківськ 2008
- Засновник Львова король Данило та Українська держава в XIII столітті (до 750-річчя першої літописної згадки міста Львова) (1256-2006)*, Львів 2006
- Згурская М., Белочкина Ю., *Данило Галицкий*, Харьков 2009
- Зубрицкий Д., *История древнего Галицко-Русского княжества*, ч. 3, Львов 1855
- Ідзьо В., *Адміністративний устрій в Українській державі в час короля Данила*, [w:] *Доба короля Данила в науці, мистецтві, літературі*, Львів 2008
- Ідзьо В., *Король Данило та Українська держава у XIII столітті*, Львів 2008
- Ідзьо В., *Українська держава в IX-XIII ст.*, Львів 2010
- Ідзьо В., *Українська держава в XIII столітті*, Івано-Франківськ 1999
- Ісаевич Я., *Галицько-Волинська держава*, Львів 1999
- Ісаевич Я., *Галицько-Волинське князівство доби Данила Галицького та його нащадків (замість передмови)*, [w:] *Історичні та культурологічні студії: Галичина та Волинь в добу середньовіччя*, вип. 1, Львів 2001
- Ісаевич Я., *Князь і король Данило Галицький*, „Над Бугом і Нарвою”, № 2 (66), Більськ 2003
- Ісаевич Я., *Князь і король Данило та його спадкоємці*, „Галицька брама”, № 9-10 (81-81), Львів 2001
- Ісаевич Я., *Князь і король Данило: суспільство, церква, держава (до 800-річчя народження Данила Галицького)*, „Київська старовина”, 2002, № 1
- Король Данило Романович і його місце в українській історії*, Львів 2003
- Костомаров Н. И., *Князь Даниил Галицкий*, [w:] *Литературный сборник издаваемый Галицко-русской матицею*, вып. 1, Львов 1886
- Котляр М., *Галицько-Волинська Русь*, Київ 1998
- Котляр М., *Галицько-Волинське князівство (до 800-ліття утворення)*, „Український історичний журнал”, 2000, № 1
- Котляр М., *Галицько-Волинський літопис XIII ст.*, Київ 1993

- Котляр М., *Галицько-Волинський літопис. Дослідження. Текст. Коментар*, Київ 2002
- Котляр М., *Данило Галицький*, Київ 1979
- Котляр М., *Данило Галицький: Біографічний нарис*, Київ 2002
- Котляр М., *Княжий дім Романовичів. Кілька вступних зауважень*, „Ruthenica”, 2006, № 5
- Котляр М., *Роман і Романовичі в історії та поезії*, „Український історичний журнал”, 2001, № 4
- Котляр М., *Церемоніал, етикет і розваги княжого дому Романовичів*, [w:] *Україна в Центрально-Східній Європі (з найдавніших часів до кінця XVIII ст.)*, Київ 2006, № 6
- Котляр Н., *Даниил, князь Галицкий: документальное повествование*, Санкт-Петербург–Київ 2008
- Котляр Н., *Формирование территории и возникновение городов Галицко-Волынской Руси X-XIII вв.*, Київ 1985
- Крип'якевич І. П., *Галицько-Волинське князівство*, Київ 1984
- Крип'якевич І. П., *Галицько-Волинське князівство*, Львів 1999
- Ліхтей І., *Боротьба Данила Романовича і Пшемисла-Оттокара II за Австрійську спадщину*, [w:] *Король Данило Романович і його місце в українській історії*, Львів 2003
- Михальчук Є., *Зовнішня політика Данила Галицького*, „Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Історичні науки”, 2009, № 22
- Мілян Й., *Доба короля Данила в аспекті церковному*, [w:] *Доба короля Данила в науці, мистецтві, літературі*, Львів 2008
- Паславський І., *Галицький єпископ Петро – ставленник і дипломат Данила Романовича*, УІЖ, 2013, № 5
- Паславський І., *Коронація Данила Галицького в контексті політичних і церковних відносин XIII століття*, Львів 2003
- Паславський І., *Український епізод Першого Ліонського собору (1245 р.): Дослідження з історії європейської політики Романовичів*, Львів 2009
- Паславський І., *Хто був ініціатором русько-римського зближення у 40-х роках XIII століття: Данило Романович чи Інокентій IV?*, „Княжа доба: історія і культура”, Львів 2012, вип. 6
- Шараневич І., *История Галицко-Володимирской Руси. От найдавніших времен до року 1453*, Львов 1863
- Dąbrowski D., *Daniel Romanowicz król Rusi (ok. 1201-1264). Biografia polityczna*, Kraków 2012